

Naloge socialne politike ter mesto in vloga socialnih služb*

I. Naloge in vloga socialnih služb

Osnovno orientacijo v vodenju socialne politike in reševanju socialnih problemov povsem določeno daje Program ZKJ, ki ga je sprejel VII. kongres. V njem se poudarja, da je bistvo socializma skrb za človeka, bit sprememb v družbenih odnosih, ki so nastali s samo socialistično revolucijo, pa je človek. Takšno politiko je formuliral VII. kongres ne samo v poglavju o socialni politiki, temveč v vsem Programu. Bistvo je v tem, da je osnovna smer gospodarske politike skrb za človeka in da ves razvoj gospodarstva služi zadovoljivosti njegovih potreb. Po VII. kongresu je bila skoraj celotna družbeno politična aktivnost zasnovana na takšnem pojmovanju gospodarske politike.

Ni pa dovolj, da kadri socialne politike samo preberejo Program, ampak morajo do kraja osvojiti tega duha in orientacijo na človeka in preusmeritev vse naše gospodarske in komunalne politike, da v tem pravcu usmerijo socialno politiko in da tod najdejo osnove za svojo socialno dejavnost.

Socialne politike torej ne moremo obravnavati ločeno od naših splošnih prizadevanj in teženj v reševanju človekovih življenjskih problemov.

V razvoju socializma minulih 13 let so v naši deželi bila z zakonskimi predpisi rešena in se še dalje rešujejo socialna vprašanja nekaterih kategorij. Predvsem so kot socialne kategorije rešena vprašanja žrtev revolucije, otrok padlih borcev itd. Rešena so tudi vprašanja zaposlenih: zdravstveno zavarovanje, invalidsko zavarovanje in pokojninsko zavarovanje. Začelo se je s sistematičnim reševanjem velikih socialno-komunalnih vprašanj — v prvi vrsti stanovanj, in to spet na osnovi zavarovanja. Marsikatere od teh odločb je mogoče še dopolnjevati, popraviti in razširiti, lahko se n. pr. z razširitvijo socialnega zavarovanja na kmetijsko prebivalstvo zajamejo nove kategorije itd., vendar so socialne kategorije kot takšne z zakonskimi predpisi v glavnem rešene.

Ko smo pa v naši deželi začeli z decentralizacijo, ko smo prešli na samoupravljanje, ko so se začele razvijati komune in komunalni sistem, ko so bili ustanovljeni delavski sveti in sveti proizvajalcev, smo si bili takoj na jasnem, da samo z zakonskimi predpisi ne moremo rešiti vseh vprašanj, temveč da je posamezna vprašanja treba neprimerno bolj individualizirati, da jih je treba reševati po podjetjih, v kolektivih, v komunah, po svetih proizvajalcev itd. Proces decentralizacije in samoupravljanja nas v vsakem primeru opozarja na to, da moramo začeti vse bolj individualizirano obravnavati kategorije vprašanj, ki so rešene z zveznimi zakoni. Razlike in raznovrstnost življenjskih

* Ta članek prikazuje temeljne poglede na vlogo in naloge socialne politike, na organizacijo socialnih služb in kadre, ki delajo v njih, temeljne poglede, obrazložene na posvetovanju republiških sekretarjev za socialno politiko konec decembra 1958 v Sekretariatu ZIS za socialno politiko in komunalna vprašanja. Sestavek vsebuje tudi skupna priporočila tega posvetovanja nižjim organom in ustanovam socialne politike ter posameznim socialnim službam.

pogojev v naši deželi vplivajo namreč tudi na to, kako morajo družbene organizacije in družbeni organi reševati ta vprašanja.

Stanovanjska skupnost ima v našem razvoju pri reševanju socialnih vprašanj specifično mesto. Že nekaj let kažemo pri nas na stanovanjsko skupnost kot na samoupravni organizem komune, ki na nižji stopnji, kot je komuna, obravnava in rešuje vsakdanje probleme življenja, usklajajoč prizadevanja komune z njenimi neposredno prizadetimi člani. To jasno poudarja tudi Program ZKJ.

V stanovanjski skupnosti ne smemo videti kake organizacije, temveč temeljni vzvod našega komunalnega sistema pri reševanju vsakdanjih problemov ljudi. Potemtakem moramo reševati socialna vprašanja v stanovanjskih skupnostih, in sicer navadna vprašanja tako otrok in družine kakor tudi zaposlenih in nezaposlenih, kajti ta vprašanja se rešujejo tam, kjer ti ljudje živijo, to se pravi na področju stanovanjske skupnosti. Kakor je samoupravljanje po podjetjih rešilo celo vrsto vprašanj kvalitativno drugače, tako bo tudi stanovanjska skupnost postavila vso socialno politiko na kvalitativno drugo podlago, osnovno socialno službo pa organizirala na tistem terenu, ki je človeku najbližji.

Iniciativa stanovanjskih skupnosti kot osnovnih organizmov na področju reševanja komunalnih in socialnih vprašanj, kjer se koristi skupnosti, komune združujejo z iniciativo državljanov samih, še ni dovolj razvita. Danes, ko podjetja svobodno upravljajo sklade splošne potrošnje, ko so z novimi ukrepi, z instrumenti za leto 1959, ti skladi še bolj okrepljeni, je toliko bolj na dlani, da se mora tudi politika sindikatov in drugih činiteljev obrniti na ta podjetja, da dojamejo, kam predvsem je treba usmerjati te sklade. S političnimi in drugimi ukrepi in silami, preko sindikatov, delavskih svetov in svetov proizvajalcev, s pritegnitvijo posameznih delavcev v svete za socialno politiko, ki so potem nosilci takih pojmovanj v svojem kolektivu itd., je treba te sklade usmeriti v socialne službe, predvsem v službe po stanovanjskih skupnostih in komunah, ki morajo služiti neposredno družini in delovnemu človeku v zadovoljevanju vsakdanjih življenjskih potreb.

Doslej je bilo večkrat poudarjeno, da je treba sindikate in delavske kolektive usmeriti h komuni. In prav to še vedno otežkoča rešitev vseh naših vprašanj. Ko bodo vsi delavci doumeli, da mora njihovo delo in delo delavskega sveta zajeti ne samo probleme podjetja kot skupne organizacije, temveč najti tudi svoje mesto v odnosu do komune in stanovanjske skupnosti, tedaj bo kaj hitro mogoče reševati tako socialne kakor komunalne probleme.

Če se temu pridruži še iniciativa državljanov samih z raznimi vrstami prostovoljnih prispevkov, prostovoljnih del itd., bo kaj hitro mogoče rešiti marsikatera komunalna in socialna vprašanja. Prostovoljno delo lahko močno aktivira naše družbene organizacije in jih pritegne k reševanju vsakdanjih življenjskih problemov — k urejevanju okolice svojih stanovanj, h gradnji športnih igrišč, otroških vrtcev itd. V te akcije moramo vključiti tudi mladinske in pionirske organizacije, saj je prostovoljno delo koristno tudi kot vzgojno sredstvo.

Čim bolj krenemo v tej smeri, tem bolj bo razumljivo, da stanovanjska skupnost lahko rešuje mnogo vprašanj.

Posebno pomembno je vprašanje socialnih služb v podjetjih. Jasno je, da perspektiva podjetij ni v tem, da bi reševala vse probleme v zvezi z življenjskimi pogoji zaposlenih, vendar se pa dejavnost podjetij ne sme omejiti samo na

proizvodnjo. Ko bodo pri svojih zaposlenih reševali osnovne probleme življenjskih pogojev, bodo delovni kolektivi čedalje bolj usmerjeni v to, da jih rešujejo v okviru komune in stanovanjske skupnosti, kjer se bodo ustanovile tudi različne službe. Potrebne bodo pa socialne službe še nadalje tudi v podjetjih. To je predvsem družbena prehrana kot bistveni element skrbi za človeka in napredek njegovega standarda, potem zdravstveno varstvo itd. Najmočnejši seveda pa je sektor, ki spada v področje delovne zaščite. To je higiensko-tehnična zaščita dela, vprašanje higienskih pogojev v tovarni sami, in sicer ne le higienskih pogojev v ožjem smislu, temveč delovnih pogojev sploh. Ali je tovarna storila kaj za ureditev n. pr. dvorišča ali kakega prostora v tovarni, da bi oddih v delovnem premoru bil prijetnejši ipd.

Prav tako pomembno področje je varstvo zaposlenih žena in mlade delovne sile. Učencev v gospodarstvu in sploh mlade delovne sile, ki prihaja z dežele v mesto, ne sprejme nihče, ne sindikat ne mladinska organizacija, in tako pride do individualnih primerov, ki jih je nato treba reševati v posebnih službah. Toda brezpogojno na dlani je, da je mlado delovno silo treba sprejeti in jo organizirano vključiti v naše normalno socialistično življenje.

Če je ugotovljeno, da je naloga socialne politike skrb za človeka, tedaj si moramo predočiti vso kompleksnost tega vprašanja. Z njo imamo v mislih tudi varstvo ljudskega zdravja, socialno zavarovanje, reševanje vrste vprašanj iz delovnih odnosov in delovne zaščite, varstvo družine in delovnega človeka, skrb za otroke in mladino, stanovanjsko-komunalna politika in skrb za tiste kategorije državljanov, glede katerih so potrebni še posebni varstveni ukrepi. Seveda se takšna skrb ne uresničuje in se tudi ne more uresničevati samo v organih socialnega varstva in v posebnih socialnih službah. Uveljavlja se pa povsod, kjerkoli se razvija dejavnost človeku v prid, kjerkoli služijo človeku, da uveljavi neko svojo pravico ali doseže potrebno zaščito. Naloga organov socialnega varstva je, da povezujejo in koordinirajo posameznosti teh organov in služb. Tudi morajo sodelovati z družbenimi organizacijami in organi družbenega upravljanja ter v teh organizacijah najti množično podlago in močan element za reševanje vsakovrstnih problemov družine in otrok. Dalje si morajo ogledati, kar je zlasti važno, tiste konkretne sociološke skupnosti, v katerih ljudje živijo in delajo (kolektivi stanovanjske skupnosti), biti si v svesti sile in moči, ki jo te skupnosti imajo, ter z njimi tesno sodelovati pri uveljavljanju skrbi za človeka, obenem pa ob njihovem sodelovanju in dejavnosti ustanavljati tako službe kakor ustanove, po katerih bi se lahko uveljavila ta skrb.

Organi socialne politike morajo posebno pozornost posvetiti ustanavljanju posebnih ustanov in služb. Potreba po njih se pojavlja tam, koder splošni ukrepi za izboljšanje življenjskih pogojev ljudi niso zadostni, kjer se zaradi bolezni ali poškodbe, bodisi po svoji ali tuji krivdi, posameznik lahko znajde v položaju, ki je pod povprečnimi življenjskimi pogoji drugih državljanov. Te specializirane socialne službe, namenjene kategorijam državljanov, ki jim je potrebna posebna pomoč družbe, se lahko formirajo v komuni tudi kot posebni centri in ustanove, ki bodo ta vprašanja reševale sistematično.

II. Mesto in naloga socialnega delavca

Potreba po strokovnem socialnem delavcu se je pokazala, ko se je videlo, da so socialni problemi tudi v socialistični deželi, da se ti problemi javljajo ne samo kot posledica kapitalističnih odnosov, temveč da obstoje

v prehodni dobi, da se pojavljajo kot posledica industrializacije, spremembe v strukturi prebivalstva, migracije in spremembe v družinskih odnosih, kar pa ni stvar enega ali desetih let, temveč dolgotrajnega procesa v spremembah ljudskih odnosov.

Izkazalo se je, da ne zadostujejo samo splošni ukrepi (socialno zavarovanje, invalidska zaščita), ki so storjeni po načrtu socialnega varstva in dviganja splošnih življenjskih pogojev, temveč da je potrebno vse bolj pričeti z reševanjem individualnih človeških vprašanj.

Dejstvo je, da se je pri nas potreba po socialnem delavcu pokazala prav zaradi reševanja teh problemov. Vendar je takoj nastalo vprašanje: ali mora v naši deželi socialni delavec potemtakem delati samo pri reševanju individualnih primerov in samo tam, kjer je kljub vsem družbenim ukrepom potrebna tudi posebna intervencija družbe. Dejstvo je, da so v našem socialnem varstvu cela področja, kjer je individualno delo, če ga pojmuje kot ločeno reševanje vsakega posameznega primera, nujno potrebno. Takšno individualno delo nika- kor ni isto kakor tzv. case work, kar se dostikrat pomotoma istoveti, ker to je dejansko določeno specialno delo s človekom, ki se mu pri tem spreminja osebnost. Delo z individualnim primerom pri nas pomeni, da se mora vsak določeni primer pomoči reševati na specifični način, ne pa z dajanjem neke poenotene pomoči (invalidnine, pokojnine itd.).

Reševanje navedenih problemov zahteva tudi posebne socialne službe in posebej usposobljene kadre. Često se načinja vprašanje, ali naj bodo te službe in ti kadri v ljudskem odboru ali ne. Po vsem tem načeloma ni tu nobene razlike. V manjših občinah, kjer je tudi število socialnih problemov majhno, lahko en socialni delavec v okviru upravnega aparata občine rešuje vse primere. Toda po industrijskih centrih in velikih mestih, kjer je takšnih socialnih problemov mnogo, se ta služba lahko loči od upravnega aparata. Seveda pa morajo socialni delavci, ki bodo imeli opraviti z reševanjem takih primerov, in službe, v katerih delajo, probleme tudi analizirati in hkrati ukrepati ali predlagati ustrezne ukrepe, s katerimi bo v širšem obsegu zajeto reševanje določenih problemov (predlogi za izdajo zakonov, kakih občinskih in mestnih odlokov, zagotovitev finančnih sredstev, odpiranje določenih ustanov, organiziranje vzgojnega dela itd.).

Pri nas torej ne moremo oblikovati socialnih delavcev, ki bi se pečali samo z reševanjem individualnega primera, ne da bi bili obenem sposobni tudi analizirati vprašanja, ki se pojavljajo na njihovem terenu, ter predlagati določene ukrepe in te ukrepe tudi izvajati.

V industriji mora biti socialni delavec človek, ki bo v večjem podjetju pomagal delavskim svetom, da se organizirajo vse tiste ustanove in store potrebni ukrepi za izboljšanje delovnih in življenjskih pogojev v podjetju in zunaj podjetja, da bi se tako izboljšale življenjske razmere delavcem in njihovim družinam. Razen tega mora reševati tudi določene socialne individualne primere, ki se pojavijo v tovarni.

Isto velja za stanovanjsko skupnost. Ne moremo si dovoliti razkošja, da bi v njej imeli socialnega delavca samo zato, da bi reševal 3–4 socialne primere. Socialni delavec mora tu biti človek, ki bo znal organizirati vse ustanove in službe za pomoč družini in delovnemu človeku ter obenem pomagal pri praktičnem reševanju socialnih problemov.

Torej mora socialni delavec poznati socialno politiko in socialno varstvo v celoti, prav tako pa tudi delo za reševanje individualnih primerov. V tem smislu je socialnim delavcem v šoli za socialne delavce treba posredovati kompleksno znanje in ga od njih zahtevati tudi pri opravljanju strokovnih izpitov. Znati morajo namreč izvesti vse ukrepe, ki se nanašajo na varstvo posameznih kategorij državljanov, delati za ureditev pogojev, da se zboljša življenje delovnih ljudi in njihovih družin, zlasti pa družbena skrb za otroke, ter umeti, da čim smotrnejše za posameznika in družbo rešujejo individualne socialne probleme. Dalje morajo biti zmožni, da analizirajo socialne pojave in predlagajo stvarne ukrepe bodisi za varstvo posameznih kategorij ali za formiranje ustanov določenega profila. Vse to so naloge, ki bi jih morali imeti socialni delavci, in ti bi morali delati povsod, kjerkoli se rešujejo ta vprašanja.

Takšen enotni tip socialnega delavca, kot ga izoblikuje šola, si mora izpopolnjevati znanje s praktičnim delom in z orientacijo na določena delovna področja.

III. Šole za socialne delavce

Glede na vse to se moramo ozreti tudi na programe naših šol za socialne delavce, posebno kar se tiče metodike socialnega dela kot enega najspeциfičnejših predmetov na teh šolah.

Splošni predmeti v programih naših šol so v glavnem enaki. Socialni delavec je obenem družbeni in politični delavec in mora, če naj bo svojim nalogam resnično kos, biti družbeno in politično sodobno orientiran. Če hočemo, da bo vplival na medosebne odnose, mora dobro poznati razvoj družbe, ekonomijo, razvoj človeških in družinskih odnosov, ker le tako bo v skladu s tem razvojem lahko reševal svoje naloge.

Tudi v skupini specialnih predmetov se današnji programi naših šol za socialne delavce v glavnem skladajo, če izvzamemo psihologijo in pedagogiko, ki bi ju kazalo morda nekoliko omejiti in tako prilagoditi dejanskim potrebam socialnih delavcev.

Vendar pa osnovno orientacijo posameznih šol označuje v programih nekaj razlik pri strokovnih predmetih, in to v socialni medicini in higieni. Tako se zdi, da imata zagrebška in ljubljanska šola težišče bolj na področju socialnega varstva, ljubljanska šola sama pa je usmerjena predvsem k individualnemu delu in patronažni službi.

Prav tako je tudi glede patronažne službe treba zavzeti jasnejša, določnejša stališča. Nastaja vprašanje, ali bo socialni delavec pri nas opravljal patronažno službo. Ali bomo imeli socialne delavce, kot jih imajo na Zahodu, kjer hodijo od hiše do hiše in odkrivajo morebitne socialne probleme. V naši deželi takšna patronažna socialna služba ni potrebna. Predvsem je v komunalnem sistemu zelo mnogo ljudi, ki delajo v organih družbenega upravljanja, v komisijah, v stanovanjskih skupnostih, v družbenih organizacijah itd. in socialnemu delavcu ni treba hoditi po hišah, da bi odkrival socialne probleme. Ravno to samoupravljanje državljanov, specifično za našo deželo, in pa delo družbenih organizacij pripomoreta, da je pri nas že na tisoče prostovoljnih delavcev, ki pomagajo pri reševanju socialnih problemov. Delajo v organih družbenega upravljanja, po podjetjih, na šolah, v zdravstvenih in drugih ustanovah, po družbenih organizacijah in poznajo socialne probleme, odkrivajo socialne primere, kajkrat pa so zmožni rešiti posamezne primere tudi sami.

Socialni službi doslej ni uspelo, da bi v celoti izkoristila to delo, da bi ga uskladila in organizirala. Nasprotno, dostikrat smo ga družbenim delom in pobudo zaostajali. Socialni delavec mora določena strokovna spoznanja in metodo dela posredovati tudi prostovoljnim socialnim delavcem, da jih seznanijo z možnostmi, ki jih imamo za reševanje socialnih problemov, in z zakonskimi predpisi ter jim obenem pomaga, da jih uporabljajo. Prostovoljni socialni delavci so prvi in najdragocenejši pomočniki socialne službe.

Posebej se načenja vprašanje medicinske patronažne službe, tem prej, ker že delujejo medicinsko-socialni centri, za katere se domneva, da so osnovne socialne službe. To je organizacija zdravstvenih ustanov, ki obiskuje domove bolnikov. Seveda je to patronažno službo treba v celoti izkoristiti tudi za reševanje socialnih problemov. Zdravstvenih razmer v neki družini ne moremo popraviti, če ne rešimo njenih socialnih problemov, kolikor jih pač ima, in to vse od slabega stanja pa do alkoholizma. Na dlani je, da takšne primere lahko rešuje in tudi mora reševati medicinska sestra, bodisi da stori to sama ali pa se obrne na razne občinske ustanove ali socialno službo, na organ za skrbništvo, na zdravstveno-vzgojno svetovalnico ali center za socialno delo.

Toda medicinske sestre imajo v bistvu druge naloge. Ali bodo ti centri sodelovali n. pr. pri reševanju primera nekega mladoletnega delikventa, šli na sodišče ali kot skrbniški organ odločali poleg drugega tudi o tem, komu pripadajo otroci ob morebitni razvezi. Lahko bi to storile medicinske sestre, toda v tem primeru bi postale socialni delavci. Nastane vprašanje, ali je smotno, da maloštevilni srednjemedicinski kader uporabljamo za reševanje teh problemov. Dolžnost medicinskih sester je, da si prizadevajo za zdravje, da se zmanjša število tuberkuloznih obolenj, da se izboljšajo higienske razmere, da se zniža umrljivost dojenčkov, njihova dolžnost je, da imajo na zdravstveni skrbi bolnika v vseh primerih, ko zdravljenje v bolnici ni neogibno potrebno itd. Vendar pa morajo medicinske sestre kljub temu imeti osnovno znanje iz problemov socialnega varstva in socialnega dela in na nas je, da to zahtevamo od njih med šolanjem ali pozneje med dopolnilnim izobraževanjem. Poleg prostovoljnih socialnih delavcev so one prav tako lahko v oporo socialni službi na terenu.

Zlasti pomembno je vprašanje metodike socialnega dela. Metodika v šoli za socialne delavce je v bistvu uporabljanje pridobljenega znanja v praksi in zdi se, da metodike kot predmeta ne moremo ločiti od praktičnega dela. Ločeno predavati teorijo metodike in ločeno organizirati praktično delo ni mogoče. Ure metodike so predvsem analiza praktičnega dela in posploševanje določenih postopkov. Naših izkušenj še nimamo zbranih. In zato se morajo profesorji metodike oblikovati v šoli obenem s formiranjem študentov. Praksa socialnega dela nam bo dala tudi predmet in učbenik metodike.

IV. Priporočila o mestu in vlogi, o organizaciji in kadrih socialne službe

1.

1. Naša družbena skupnost pripisuje velik pomen skrbi za človeka, kar zakonito sledi iz novih družbenih odnosov, nastalih s samo socialistično revolucijo. Ta politika je formulirana tudi v Programu ZKJ, in to v vseh poglavjih, ki govore o naši ekonomski in politični ureditvi in razvoju, ter v poglavju,

ki govori o socialni politiki. Resolucija Zvezne ljudske skupščine o perspektivnem načrtu za razvoj osebne in splošne potrošnje je dala smernice ekonomskega razvoja, katerega namen je dvigniti življenjski standard in zboljšati življenjske pogoje ljudi, kar je tudi osnovna vsebina perspektivnega načrta.

Zato socialne politike ne smemo obravnavati ločeno, ker ne more biti nič drugega kakor del skupnih prizadevanj naše družbe za boljše življenje ljudi. Edinole v skladu s splošnim, zlasti pa z ekonomskim razvojem, usmerjenim v celoti na ustvarjanje boljšega življenja, seveda glede na dejanske gospodarske možnosti, lahko socialna politika uspešno rešuje svoje specifične naloge. Kakršnokoli drugačno obravnavanje socialne politike bi bilo v škodo pojmovanju nalog in njihovem uspešnemu reševanju, vodilo bi v praktizem in bi ne pripomoglo k reševanju osnovnih problemov.

2. S socialno politiko mislimo pri nas danes: zaščito ljudskega zdravja, socialno zavarovanje, varstvo pri delu in reševanje nekaterih vprašanj iz delovnih odnosov, skrb za življenjske pogoje družine in delovnega človeka, skrb za otroke in mladino, stanovanjsko-komunalno politiko in socialno varstvo v ožjem smislu.

Razdelitev te dejavnosti na posebne družbene in upravne organe omogoča njeno popolnejšo konkretizacijo, sodelovanje družbenih organizacij, zlasti sodelovanje državljanov po organih družbenega upravljanja, pa ji daje množično podlago. Vse to seveda so člani iste verige in se v praksi vrsta vprašanj med seboj po zakonu dotika in jih moramo reševati skupno.

3. Področje družbenih organov in organov državne uprave za socialno politiko je: skrb za delovnega človeka in družino, za otroke in mladino kakor tudi za one državljanke, ki so potrebni še posebnih varstvenih ukrepov (otroci brez staršev, telesno in duševno prizadete osebe itd.).

V minulem razvojnem obdobju socializma so se v Jugoslaviji z zakonskimi predpisi reševali in se še rešujejo problemi po kategorijah (popolno socialno zavarovanje delavcev in uslužbencev, zaščita vojaških vojnih invalidov in demobiliziranih borcev, zdravstvena zaščita za socialne bolezni, varstvo matere in otroka, pomoč žrtvam fašističnega terorja, defektnim osebam itd.). Toda samo s predpisi ni mogoče rešiti vseh problemov človeka in družine. Potrebna je mnogo širša skrb za delovnega človeka, družino, otroke in mladino.

Tako obravnava naloge socialne politike tudi Resolucija VII. kongresa, v kateri je rečeno: »Socialna politika mora vse bolj spreminjati svoj značaj. Njene naloge se morajo razširiti na področje splošne skrbi za človeka, družino, njihove vsakdanje potrebe in oskrbo, njihov počitek, razvedrilo itd.«, Program ZK pa še natančneje določa, da je s takšno skrbjo treba slehernemu članu skupnosti zagotoviti takšne življenjske in delovne pogoje, ki bodo varovali in pospeševali njegovo telesno in duševno zdravje in ki mu bodo omogočili, da nemoteno sodeluje v družbenem življenju.

Vsakdanje potrebe in problemi delovnega človeka in družine se pojavljajo tam, kjer oni žive in delajo. Zato je potrebno, da se obrnemo k dejavnosti komun, stanovanjskih skupnosti, gospodarskih organizacij in ustanov, obenem pa vključimo in povežemo v svojem področju vse činitelje, ki lahko pripomorejo k hitrejšemu in širšemu uresničenju kompleksne skrbi za človeka. Zlasti je važno, da k tem prizadevanjem pritegnemo tudi sindikalne organizacije, delovne kolektive in delavske svete pa pripravimo, da se usmerijo tudi k problemom

komune, kar je v tem trenutku osnovni pogoj za uspešen razvoj komun in stanovanjskih skupnosti. Naloge organov socialne politike (socialno varstvo) in posameznikov, ki delajo v njih, zahtevajo, da tudi oni v tem skupnem prizadevanju doprinesejo svoj delež, ker so življenjsko prizadeti z razvojem stanovanjskih skupnosti kot temeljnih vzvodov v komunalnem sistemu, kjer se rešujejo vsakdanji problemi ljudi.

4. Ostvarjanje nalog socialne politike v širšem smislu je poverjeno organom državne uprave (za zdravje, za delo in delovne odnose, za socialno varstvo) in družbenim organizacijam. Organi socialne politike, ki morajo po svoji funkciji kompleksno motriti življenjske probleme ljudi, morajo za njih reševanje usmeriti svojo dejavnost v mobilizacijo vseh činiteljev. Pri tem pa ne smemo iskati izhoda samo v upravnih organih socialne zaščite in v socialnih službah. Problemi človeka in družine se ne rešujejo samo v teh organih in službah, temveč povsod, kjerkoli se razvija dejavnost človeku v prid, kjerkoli se pomaga človeku, da reši kak problem in doseže neko pravico, ki mu jo daje naša skupnost. Zato je potrebno:

— sodelovati z ustreznimi organi, institucijami in službami za reševanje vseh problemov (z zdravstvenimi ustanovami, s šolami, z organi za delo in delovne odnose, s socialnim zavarovanjem, s komunalnimi službami, sodišči, z organi notranje uprave, z njihovimi organi upravljanja in strokovnimi kadri), in to na vseh stopnjah, zlasti v komunah, posebno pozornost pa je posvetiti stanovanjskim skupnostim;

— povezati se čim aktivneje z dejavnostjo družbenih organizacij, zlasti sindikatov, društev prijateljev otrok in mladine, organizacij Zveze borcev, Rdečega križa, ženskih društev itd.

Ta koordinacija mora postati vsakdanja delovna metoda. Izvajati jo moramo pri uresničevanju skupnih akcij in programov, pri delu svetov kot družbenih organov. To sodelovanje ne sme imeti za posledico prevzema socialne funkcije in socialnega dela, ki ga ti organi, službe in kadri že morajo opravljati, temveč le strokovno pomoč, da to sodelovanje dvignemo na višjo stopnjo. Iz tega vsekakor izhaja potreba, da najdemo primerne oblike za približevanje tematike in metode socialnega dela članom organov družbenega upravljanja, aktivistom družbenih organizacij, zlasti pa kadrom zdravstvene in prosvetne stroke, pravnim in sodnim kadrom kakor tudi kadrom določenih služb v resoru za notranje zadeve, ki imajo opraviti z vprašanji mladoletnikov in otrok, to pa zaradi čim učinkovitejšega izvrševanja socialne funkcije, ki jo imajo ti kadri v odnosu do človeka in otrok.

5. V komunah je še nadalje treba pospeševati pobudo za ureditev socialnih služb, namenjenih osebam, ki potrebujejo posebnega varstva in katerih problemi se ne dajo reševati samo s splošnimi ukrepi ali z ustanovami in službami stanovanjskih skupnosti. Pri tem se je treba okoristiti z izkušnjami že obstoječih ustanov in služb, vsekakor pa se je varovati mehničnega prenašanja in vsiljevanja organizacijskih oblik.

2.

Izpolnitev danih nalog in zadovoljitev vsakdanjih potreb družine in delovnega človeka, zlasti po mestih in industrijskih središčih, zahteva še nadaljnje organiziranje najrazličnejših ustanov in služb v stanovanjskih skupnostih, podjetjih in komunah.

1. Zakon o stanovanjskih skupnostih (člen 2) predvideva kot temeljno dejavnost stanovanjskih skupnosti:

— organiziranje in pospeševanje komunalne, gospodarske, socialne, zdravstvene, vzgojne in druge dejavnosti ter služb, ki neposredno služijo družini, gospodinjstvu in delovnemu človeku pri zadovoljevanju vsakdanjih življenjskih potreb;

— organiziranje pomoči zaposleni ženi in družini pri zreji in vzgoji otrok;

— organiziranje in pospeševanje vseh vrst dejavnosti, ki so v pomoč pri vodenju gospodinjstva;

— skrb za zrejo in varstvo otrok, ki so potrebne družbene pomoči, kakor tudi varstvo drugih oseb, ki potrebujejo takšno pomoč.

Člen 16 določa natančneje:

»Ustanove za otroke in mladino, ki jih ustanavlja stanovanjska skupnost, so lahko: ustanove za preventivno socialno, zdravstveno in vzgojno delo z otroki, mladino in družino; ustanove za dnevno bivanje otrok; ustanove za prehrano otrok in mladine; ustanove za telesno vzgojo, zabavo in razvedrilo otrok in mladine; ustanove za letovanje in oddih otrok in mladine; ustanove za preskrbo socialno nezavarovanih otrok in mladine.«

»Razen ustanov, navedenih v prejšnjem odstavku, lahko v skladu z nalogami stanovanjske skupnosti ustanavlja stanovanjska skupnost tudi druge ustanove za otroke, mladino in odrasle osebe, katerih naloge sestojе pretežno iz socialnih in zdravstvenih dejavnosti.«

»Posamezne ustanove se lahko ustanovijo tudi za dvoje ali več vrst dejavnosti.«

Dosedanje delo stanovanjskih skupnosti kaže na nekatere konkretne ostvartive in nadaljnje naloge:

a) Ustanove za otroke v stanovanjskih skupnostih moramo prilagoditi potrebam družine, upoštevajoč zlasti otroke zaposlenih žena, poskrbeti, da bodo lahko dostopne in, kar je še važnejše, da bodo blizu staršem, ki jih je do kraja treba angažirati pri vseh problemih v zvezi z delom ustanov, v katerih se mude njihovi otroci. Za prvi korak v tej smeri bi morali, kjerkoli je to mogoče, odpreti vrata obstoječih ustanov otrokom različne starosti in za najraznovrstnejše dejavnosti. Kombinirane družinske ustanove, v katerih bi delo z otroki bilo prilagojeno njihovi starostni dobi in kjer bi se otroci mudili toliko časa, kolikor ustreza njihovi družini in vzgoji otroka samega, bodo perspektivno v stanovanjskih skupnostih najpogostnejše ustanove. Obenem je ob pobudi staršev kakor tudi pobudi družbenih organizacij in pa odraslih otrok samih treba množično razviti najrazličnejše oblike dela z otroki in za otroke: igrišča, pionirske klube, delavnice, čitalnice, izletniške skupine, sobe za otroke vse do pomoči sosedov pri varovanju otrok.

b) Stanovanjska skupnost kot nosilec temeljne skrbi za vsakega svojega člana mora posebej računati s starimi in bolnimi ljudmi, zlasti če so brez družine, kakor tudi z vsemi drugimi, ki so stalno ali začasno na tem, da ne morejo opravljati svojih tekočih opravil. Ta skrb mora zajeti vse od najmanjših uslug pa do skrbi za sprejem otroka, če je mati bolna itd.

c) Zlasti s pritegnitvijo družbenih organizacij je treba delati za ustanovitev najrazličnejših servisov za razbremenitev zaposlene matere v gospodinjstvu (za

šivanje, krpanje in pranje perila, za čiščenje itd.), za organiziranje družbene prehrane itd.

č) Vse ustanove in službe v stanovanjskih skupnostih so povezane in se morajo vzajemno dopolnjevati. Tako lahko servisi družbene prehrane oskrbujejo otroške ustanove, prav tako pa tudi stare ljudi in invalide po domovih. Isto velja tudi za pralnice in še za druge servisne službe.

d) Če gledajo v stanovanjskih skupnostih tudi nosilca skrbi za človeka, tedaj bodo organi socialnega varstva in zlasti socialne službe reševale preko njih vrsto individualnih socialnih problemov, pri čemer se bodo okoriščali z vsemi njihovimi službami in dejavnostjo (sprejem v ustanove, izbira skrbnikov, vključevanje otrok v organizacije ipd.). Po drugi strani pa bo razvita dejavnost stanovanjskih skupnosti omogočila hitrejše odkrivanje primerov, ki jim stanovanjska skupnost sama ne bo mogla pomagati in jih bo napotila k upravnim organom občinskega ljudskega odbora in posebnim socialnim službam.

2. Osnovne vsakdanje potrebe delovnega človeka in njegove družine je reševati tam, kjer delovni človek živi. Je pa vrsta vprašanj in problemov, ki jih je treba reševati na delovnem področju zaposlenega človeka, v podjetju. Zato si moramo prizadevati za razvoj t. im. socialnih služb v podjetjih. Njihova naloga bi bila seznanjanje s splošnimi delovnimi pogoji, z zdravstvenovarstvenimi ukrepi in drugimi vprašanji, ki vplivajo na pogoje in produktivnost dela, razen tega pa tudi še, da v skupnosti s sindikatom predlagajo nadaljnje ukrepe za reševanje problemov, ki se pojavljajo v njih. Naloga te službe bi bila skrb za življenjske pogoje delovnih ljudi, za organiziranje počitka, razvedrila, družbene prehrane, namestitve kakor tudi skrb za slehernega posameznika, zlasti za mladino in delavce, ki pridejo z dežele, da se dodelijo k opravilu, ki jim ustreza, da obvladajo težave ob privajanju na delo, ki ga opravljajo, na tempo dela, na novo okolje, da se okoriščajo z izkušnjami in se ravnajo po pravih higiensko-tehnične zaščite, kakor tudi delo v zvezi z vsemi drugimi vprašanji, ki jih nalaga skrb za delovnega človeka, zlasti za žene z otroki, pač vprašanji, ki se bodo pojavljala v določenih podjetjih. Povezanost podjetij s komuno in stanovanjskimi skupnostmi, v katerih žive delavci, bo omogočila, da se po določenih pogojih in potrebah najsmotrnejše ugotovi, koliko je treba razviti socialne službe podjetij samih in kolikšen naj bo obseg njihove dejavnosti.

3. Ob uporabi zakonskih predpisov in drugih zaščitnih ukrepov so ljudski odbori, zlasti na področju skrbništva in skrbi za otroke, v zadnjem času pa tudi v zaščiti invalidov in bivših borcev, začeli z individualnim reševanjem vsakega posameznega primera. Upravni postopek v ljudskem odboru je hkrati tudi socialno delo, s katerim je mišljena vrsta ukrepov, intervencija, neposredno svetovanje, vsakdanje varstvo in skrb kakor tudi analiza in raziskovanje pojava.

Po mestih in industrijskih središčih, kjer so problemi bolj zgoščeni in bolj kompleksni, so nastale ali so začele nastajati službe in ustanove, ki so prevzele konkretno skrb in varstvo. Razen tega so za določene kategorije ljudi ustanovljene tudi posebne ustanove in službe, v glavnem za potrebe republik.

Po dosedanjih izkušnjah so se večidel uveljavile naslednje službe in ustanove:

a) posvetovalnice (zdravstvenovzgojna, mentalnohigienska ipd.), namenjene staršem, ki imajo kakršnekoli težave z vzgojo otrok kakor tudi takšnim otrokom samim.

Osnovni in neogibno potrebni kader teh ustanov sestavljajo pedagog, psiholog in socialni delavec. Posvetovalnice imajo lahko, stalno ali začasno, tudi druge profile kadrov (defektolog, psihiater) in prevzamejo lahko tudi druge zadeve. Tako so nekatere od posvetovalnic postale strokovne službe za diagnosticiranje defektnih otrok, za predlaganje ustreznih ukrepov, primernega ravnanja z njimi ter njihove zaščite (napotitev na posebne oddelke, v specialne šole in zavode) in pa spremljanje njihovega razvoja. Koder imajo v ekipi strokovnjakov tudi psihiatra, prevzame posvetovalnica tudi uporabo psihoterapije.

Delo posvetovalnice mora biti v celoti umerjeno na delo s starši, z vključevanjem v obstoječe oblike organiziranega dela s starši ali z organiziranjem dela s starši v okviru ustanove same. Prav tako velikega pomena je sodelovanje posvetovalnice s šolami, socialnimi službami in drugimi institucijami.

b) Centri za socialno delo rešujejo vse primere, ki se jih je treba lotevati ne samo individualno, temveč je treba najti tudi najugodnejšo obliko varstva ter vključiti pri tem tudi delo z osebnostjo samo ali z družino. Njihovo delo se omejuje za zdaj na delo v skrbništvu oziroma na primere vzgojno zanemarjenih otrok kakor tudi na primere, kjer so socialni pojavi ali kronična bolezen staršev vzrok otrokove ogroženosti. Njih delo je treba še razširiti tudi na reševanje problemov vseh kategorij socialno neprilagojenih. Centri imajo v svojem okviru lahko tudi svetovalnice.

Razen tega morajo centri za socialno delo posploševati probleme, analizirati pojave ter predlagati in izvajati ukrepe za njih odvrčanje. Z vsem tem prevzemajo oni del funkcij upravnih organov, in sicer funkcije izrazito socialnega dela.

c) Poslednja leta se močneje razvija delo za preskrbo otrok, ki iz kakršnihkoli razlogov ne morejo ostati v svoji družini, in to s premestitvijo v drugo družino. To nastanitev otrok v druge družine opravljajo v glavnem upravni organi socialne zaščite, toda v zadnjem času so po večjih mestih začeli ustanavljati tako imenovane rejniške centre kot samostojne službe ali priključene bližnjim ustanovam (n. pr. domovom za dojenčke).

Toda potrebno je še nadalje delati za razvoj omrežja dečjih domov in izpopolnjevanje dela v njih, ker z rejništvom samim ne bo mogoče reševati problemov otrok različne starostne dobe. Pa naj bo rejništvo še tolikanj koristno, vendar to ni vselej primerna oblika za preskrbo bolj odraslih otrok, zlasti ne v pubertetnem obdobju. Tako je dečji dom še vedno ena od potrebnih ustanov za otroško varstvo in bo verjetno potrebna v vsakem okraju.

Za vzrejo otrok brez družine, otrok v starostni dobi nad 14 let, bo treba še nadalje uporabljati internate in domove učencev v gospodarstvu.

č) Kljub splošni skrbi za otroke in preventivnemu delu socialnih služb še vedno ostane neko število vzgojno zanemarjenih otrok, ki jih je treba nastaniti v specialne ustanove: domove za vzgojno zanemarjene otroke. Domovi za vzgojno zanemarjene otroke imajo nalogo, da otroka ločijo od družine, da tako ugotovijo stopnjo vzgojne zanemarjenosti, zatem okoliščine, ki so privedle do nje, in se nato odločijo za ukrep – vrnitev otroka v družino (če je možno urediti družinske razmere, kolikor so te bile vzrok motnjam v otrokovem obnašanju), napotitev v dečji dom, vzgojni zavod ali v kako drugo ustanovo, ki bi se izkazala za potrebno po nadrobnejšem opazovanju in proučevanju otroka.

d) Varstvo defektnih otrok je treba usmeriti na delovno usposabljanje in, v katerem koli primeru je to mogoče, na vključitev v normalno življenje. Zakoni o specialnem šolstvu in predpisi o kategorizaciji defektnih otrok kakor tudi predpisi o delavnicah zanje bodo oblikovali celotni sistem izobraževanja, poklicnega usposabljanja in rehabilitacije defektnih. Organom socialnega varstva preostane stalno delo, kot je vodstvo evidence, razvijanje omrežja oddelkov, šol in zavodov, delavnic in drugih ustanov, ugotavljanje prioritete za nastanitev, stalno spremljanje razvoja in posebna pomoč pri poklicnem usposabljanju. Otroke kategorizirajo lahko komisije strokovnjakov, posvetovalnic ipd. Posebno je treba razvijati delo s starši defektnih otrok (dajanje navodil, posvetovanja, seminarji ipd.), kar je izvedljivo pri ustreznih oddelkih, šolah, zavodih ali v okviru posebnega dela s starši.

e) Ljudski odbori po nekaterih velikih mestih so organizirali posebne službe, kot so: domovi in službe za prehodnike — in sicer z nalogo, da pomagajo osebam, ki pridejo z dežele v mesto zaradi zaposlitve in da preprečijo probleme, ki bi lahko nastali, zlasti kadar gre za mladino. Ne glede na to, da gre tu za ljudi iz različnih področij in iz različnih republik, bi velika mesta in industrijska središča morala prevzeti skrb za takšne ljudi, bodisi s pomočjo že obstoječih ali z ustanovitvijo posebnih služb.

4. Poleg sodelovanja in seznanjanja s specialnim aspektom družbenih organizacij, organov družbenega upravljanja in strokovnih kadrov v zdravstvenih in prosvetnih ustanovah, ter organov in služb za delo in socialno zavarovanje je potrebno posebno sodelovanje tudi z ustanovami in službami, ki imajo sicer specifično osnovno nalogo, a se venčar srečujejo z velikim številom specialnih problemov. V teh ustanovah in službah je nujno potrebno socialno delo, ki ga lahko opravljajo bodisi socialni delavci ali osnovni kadri teh ustanov, ki jim na določen primeren način približamo tematiko socialnega dela.

Po dosedanjih izkušnjah so to naslednje ustanove in službe:

— patronažne službe zdravstvenih ustanov, ki morajo, če hočejo biti kos svoji osnovni nalogi v preprečevanju bolezni, reševati tudi vrsto socialnih problemov bodisi same ali s pomočjo socialnih ustanov;

— preventivno delo dispanzerskih ustanov ima tudi svoj določen socialni aspekt. Poleg odkrivanja socialnih problemov lahko te ustanove ustanavljajo tudi posvetovalnice, zlasti zakonske posvetovalnice, posvetovalnice za kontracepcijo ipd.;

— na nevropsihiatričnih klinikah je nujno potrebno organizirano socialno delo, tako ob raziskovanju in proučevanju bolnikove okolice, ob delu z družino kakor tudi po odpustu obolelega. Zlasti nastopa potreba po socialnem delu v posebnih ustanovah za živčno bolne borce in za otroke;

— v porodnišnicah in v velikih bolnicah, kjer pri nekem številu pacientov bodisi rojstvo otroka ali bolezen privede do problema ali poslabša obstoječe stanje, je potreben socialni delavec, ki bi se posebej pečal s temi problemi. Pomembno vlogo ima socialni delavec tudi v komisijah za dovolitev splava;

— razen ekonomske funkcije, ki jo ima služba za posredovanje dela, je izrednega pomena tudi njena socialna funkcija. Med začasno nezaposlenimi ljudmi jih je mnogo v težkem položaju (žena sama z otroki, socialno neprilagojeni, defektni ipd.), s katerimi je potrebno individualno socialno delo;

— socialno zavarovanje lahko v okviru svojih nalog vpelje tudi kake socialne službe. V zdravstvenem zavarovanju je v mnogih primerih za bolnika morda bolj učinkovito in za socialno zavarovanje bolj smotrno, če organiziramo nego bolnika na domu ipd. Zakon o socialnem zavarovanju daje zavarovancem v primeru invalidnosti pravico do rehabilitacije. Od trenutka, ko se ugotovi možnost rehabilitacije, jo je socialno zavarovanje dolžno izvesti. V vsem tem je zelo mnogo elementov socialnega dela in potrebe po socialnem delavcu;

— notranja uprava prevzema mnogo metod socialnega dela, zlasti po kazenskih zavodih. Socialne službe so potrebne zlasti po prestani kazni;

— šola se z razvojem v šolskih odborih vse bolj usmerja k proučevanju družinskih in drugih socialnih problemov učencev in jih rešuje s splošnimi dejavnostmi ali z individualno intervencijo. Potrebno je, da socialne službe in ustanove kakor tudi organi socialnega varstva navežejo s šolo še tesnejše stike, da bi jim pri tem delu pomagale ali prevzele skrb za posamezne otroke. Posebni socialni delavci na šoli danes niso potrebni;

— ker je uresničeno tesno sodelovanje s sodišči v vsakem konkretnem primeru, ki se tiče socialnih organov in službe (kriminal mladotnikov, družinske razprave, asocialni pojavi), kakor tudi nujno potrebno delo, ki ga morajo za sodišče opraviti predvsem organi skrbništva, posebni socialni delavci na sodiščih niso potrebni.

5. Vse prej navedene službe in ustanove se bodo razvijale toliko, kolikor zahtevajo to socialni problemi določenega področja. Pač glede na razvitost področja in druge činitelje bodo nosilci aktivnosti za ostvarjanje teh ustanov bodisi komune, stanovanjske skupnosti ali gospodarske organizacije. Skupno obeležje te dejavnosti, naj bo nje nosilec kdorkoli, mora biti ugotavljanje potreb, iz česar bi nato izhajal tudi program za razvoj ustanov in služb. Na temelju takšnih programov se dajo najučinkoviteje mobilizirati tudi vse moči in materialna sredstva.

Po vaških občinah bodo te zadeve reševali večidel v samem upravnem organu, po krajevnih odborih, okrog šole in zdravstvene postaje, s pritegnitvijo družbenih organizacij in vaških skupnosti na temelju samopomoči in lastnih doprinosov prebivalstva.

3.

Šole za socialne delavce morajo izšolati socialnega delavca, ki bo zmožen delati v smislu prej navedenih nalog in reševati individualne probleme ljudi. V šoli mora dobiti profil kompleksno oblikovanega človeka, ki bo doumel našo splošno politiko in politiko komune, obenem pa razumel tudi psihološke procese v človeku, motreč jih skozi razvoj naših socialističnih odnosov. To morajo biti kadri, ki bodo proučevali socialne probleme in imeli do njihovega reševanja aktiven odnos, ki bodo imeli organizacijske sposobnosti in politični ugled za zbiranje in pritegnitev vseh družbenih sil, ki bodo vnašali strokovni odnos in oceno v posamezni socialni problem in individualni socialni primer ter uporabili za njih reševanje vse razpoložljive možnosti.

Takšen profil socialnega delavca moramo zagotoviti:

— s prilagajanjem šolskih programov, da bi šole dale slušateljem osnovno marksistično znanje ter jih nadrobno seznanile z družbeno in ekonomsko

ureditvijo, s komunalnim sistemom ter nalogami komun in njihovih organov, pa tudi z delavskim in družbenim samoupravljanjem;

— z ureditvijo v tem smislu moramo zagotoviti, da slušatelji ob predavanjih o socialni politiki spoznajo celotno politiko skrbi za človeka in se tu seznanijo obenem tudi z nalogami socialnega varstva;

— tako, da se slušatelji seznanijo s temelji pedagogike in psihologije, da bi lahko bolje razumeli psihološke procese v ljudeh;

— s tem, da predmet metodike socialnega dela prilagodimo nastajanju opisanege lika socialnih delavcev. Pri tem predmetu se morajo socialni delavci naučiti načina, kako se ljudem približamo, dalje, da prouče vse možnosti, ki jih nudi naša družba pri reševanju njihovih problemov, zatem, da se nauče uporabljati vse oblike organizacij in družbenega upravljanja, ki so značilne za našo družbo pri ostvarjanju njihovih nalog, in slednjič, da obvladajo delo v posameznih socialnih primerih.

Bel

Rahitis lahko letak na štirih s Marij Avčin, ilus Močnik, izdal pa vod v Ljubljani.

Letak o rahiti presnovna boleze vsem pomanjkan, vem telesu. Obj:

znaki te bolezn pri dojenčku, kakšni so znaki napredovalega in močno izraženega rahitisa, kakšni so spremljajoči znaki in pa posledice te bolezn pri otrocih.

V odstavku »Kaj moramo storiti proti rahitisu« poučuje letak, da se temelji otrokovega zdravja polagajo že v materi. Zato ga je treba preprečevati že za časa nosečnosti, pozneje pa s pravilno nego in prehrano dojenčka. Letak poziva matere k obisku posvetovalnic, kjer dobe pri zdravniku in medicinski sestri podrobna navodila in za vsak posamezni primer vse potrebne nasvete.

Ker je pri obolenanju dojenčkov tudi visok odstotek rahitisa, bo dispanzerjem in posvetovalnicam za žene in otroke pri

venovzgojnem delu letak uspešen oček.

oča se pri Centralnem higienskem v Ljubljani (Oddelek za zdravvzgojo), Trubarjeva 4.

N. J.

1 osebno — Komisija za preprečesplava in kontracepcijo pri Svetu za zdravstvo je pripravila naši ženi letak, ki jo v obliki pisma opozarja, da lahko zanesljivo sama vpliva na spočetje. S sodobnimi kontracepcijskimi sredstvi lahko regulira porode in rodi takrat, ko to želi sama. Obenem pa kontracepcijsko sredstvo nudi uspešno sredstvo proti nevarnim splavom, ki ji v vsakem primeru ogrožajo zdravje.

Letak vabi ženo, naj se pravočasno obrne na zdravnika, katerega dolžnost je, da ji svetuje in da sodobna kontracepcijska sredstva. Našteva zdravstvene ustanove, na katere naj se obrne in ob katerem času. Zdravnika si lahko izbere sama.

Letak ima na naslovni strani barvni posnètek srečne matere z otrokom.